

Ludvig Holberg

Ludvig Holberg (1684-1754) var oplysningstidens og klassicismens helt centrale dansk-norske digter og fagskribent med værker i mange genrer. De to vigtigste er repræsenteret her – komedien og epistlen. Holbergs mange komedier fra 1720'erne gav grobund for etableringen af en dansksproget teaterscene i København, Den danske Skueplads. Epistlerne, som Holberg skrev senere i sit liv, var en slags essays i brevform, hvor skribenten ræsonnerende henvendte sig til en fiktiv, tænkt modtager af brevet. Holberg var bredt uddannet og havde rejst og studeret i det halve Europa. Ved siden af det skønlitterære forfatterskab skrev han også lærde fagbøger – alt sammen med sigte på at oplyse, opdrage og gøre nytte – ikke mindst ved at latterligøre alt det ufornuftige, tomt modeprægede og helt unyttige, han iagttog i det virkelige liv.

Epistola LXXXIX (1748)

Til * *

Du forundrer dig over, at en saa pen Jomfrue, som N. N. haver kunnet fatte Kiærlighed til M. M., og indladet sig i Ægteskab med en Person af saa slette Qualiteter, og om hvilken intet andet kand siges, end at han er een af de største Tabacs-Smøgere udi Landet. Jeg derimod forundrer mig ikke derover; Det kand just være derfor hun haver fattet Kiærlighed til ham; Thi man seer jo, mange Mennesker at finde større Smag udi røget end udi ferskt Kiød; Iligemaade, at mange fatte Kiærlighed til det, som andre have Afskye for. Derpaa vil jeg anføre tvende mærkelige Exempler; et af den gamle, og et af den nye Historie. En fornemme Jomfrue, ved Navn Hipparchia, forelskede sig saaleedes udi den skidne Cyniske Philosopho Crates, at hun præfererede ham for alle kiønne, fornemme og rige Beilere: Ja hendes Elskov gik saa vidt, at hun lod sine Forældre tilkiendegive, at, hvis hun ikke maatte bekomme Crates til Ægtefælle, vilde hun omkomme sig selv. Forældrene bade Crates selv, at han vilde raade hende fra saadant Forsæt; hvilket han og gjorde: og, saasom hans Formaning var forgieves, videde han alle sine Pialter og Elendigheder, sigende, at hun maatte beqvemme sig til samme Skidenfærdighed og usele Levnet, hvis hun vilde være hans Ægtefelle. Dette tog Hipparchia ikke udi Betænkning; men iførte sig Cyniske Pialter, og omflakkede allevegne som en Stodder med Crates, efterfuldte hans Levnet udi alting, og undsaae sig ikke ved aabenbare at øve alle de Usømmeligheder, og at underkaste sig all den Haanhed og Foragt, som den Cyniske Philosophie med sig fører. Et andet Exempel af vor Tids Historie er udi en Høy-Adelig Dame, hvilken havde en u-overvindelig Afskye for hendes første Ægtefælle, skjønt han blant alle Undersaatter var den fornemmeste og tilligemed den galanteste Herre udi Riget; og varede dette indtil paafulde Skilsmisse, da efter et nyt Ægteskab, som ogsaa havde et ulykkeligt Udfald, hun omsider tredie Gang begav sig udi Ægteskab med en gemeen Matrods; med hvilken, endskiønt han dagligen handlede ilde med hende, hun sagde, sig at leve langt meere fornøyet, end udi det første Ægteskab. Og haver jeg saadant hørt af hendes egen Mund, da jeg var i hendes Huus, som var ved et Færgested udi Falster, paa samme Tiid, da hendes Mand var arresteret formedelst en Misgierning. Saa at det synes, at just det, som kunde være afskyeligt for andre, var Tønder til Elskov og Fornøyelse hos hende. Jeg kunde

anføre adskillige andre Exempler paa saadan fordærvet Smag; men jeg lader mig alleene nøye med disse tvende: Forundrer mig derfor ikke, naar jeg hører tale om selsomme Ægteskab. Thi det er hermed bestillet, som med Mad og Drikke, hvorudi een finder Vellyst i det selv samme, som hos de fleeste foraarsager Væmmelse. Derfor siger man, at den foranderlige Smag foraarsager, at hver Jomfrue bliver gift, hver Mad ædt, og hver Bog læset. Jeg forbliver &c.